

Houtwallen en bermen als aders van het landschap

Houtwallen, bosranden, bermen; het lijken marginale elementen in het landschap. Toch zijn dit juist de meest waardevolle plekken die Twickel wil herstellen om de natuur- en cultuurwaarde van het landgoed te verhogen.

AUTEUR
Hiska Bakker

NATUUR

waarvan alleen nog een enkele boom staat en waar de struiken al weg zijn. Het landschap wordt steeds leger. Het vervaagt sluipenderwijs." Twickel wil de komende jaren daarom de aandacht richten op herstel van landschapselementen als houtwallen, hagen, bosranden en bermen. Niet om terug te keren naar een historisch landschap, maar om de natuur rijker te maken en de biodiversiteit te bevorderen. Dat het landschap daardoor uiterlijk gevarieerder en spannender voor de toeschouwer zal worden, is een mooi gevolg.

Bakkersoven

Hoe komt het dat het landschap zo veranderd is? Gierveld: "In de jaren vijftig begon de mechanisering van de landbouw echt door te zetten. De eerste trekkers kwamen door de Marshallhulp na de Tweede Wereldoorlog. Boeren gingen het land intensiever bewerken. Houtwallen waren daarbij onhandig. Maar ze waren ook minder nodig. Vroeger gebruikte je hout voor de kachel of de bakkersoven. Dat was nuttig. Met de modernisering van ons dagelijks bestaan verdween die functie van een houtwal. Ze werden niet meer onderhouden en weggehaald. Stilletjes aan werd ons land platter. Dat houtwallen een verbinding vormden tussen verschillende stukjes bos waardoor dieren en vogels een veilige doorgang, schuilplek of nestelplaats hadden, speelde lange tijd geen rol. Een organisatie als Natuurmonumenten legde bijvoorbeeld eerst ook veel meer de nadruk op het aanzien van het landschap. Pas langzamerhand begon men het belang van de natuur en de soortenrijkdom te erkennen. Ook Twickel benadrukte lang vooral de uiterlijke verschijning.

Bomenrijen dooraderen het landschap.

Berm en haag op de Deldensche es. (foto: Wim Ahne)

Nu stellen we het belang van de natuur meer voorop. Waar je de Ecologische Hoofdstructuur met grote doorgaande stroken natuur in heel Nederland hebt, vormen de landschapselementen de verbindingen op lokaal niveau. Zij zijn de aders van het landschap. De waarde voor de natuur is veel hoger dan een bos bijvoorbeeld."

Patrijzen

In plaats van prikkeldraad spannen, kun je ook een haag planten, zoals ruim twintig jaar geleden al gebeurde op de Deldensche es. Daar werd een meidoornhaag langs de weg gezet in de hoop dat het meer patrijzen zou trekken. Daar is echter meer voor nodig. Een berm die aantrekkelijk voor flora en fauna is bijvoorbeeld. Gierveld: "De bosgroep heeft het hele landgoed Twickel in kaart gebracht. Het blijkt dat bermen en houtwallen waardevolle plekken zijn. Dus de randjes langs de weg, haag, houtwal of het bos. Die gaan we dus anders onderhouden."

Meer aandacht voor het landschap vergt continu beheer. Dat kost veel meer tijd en geld. Een houtwal aanleggen is bijvoorbeeld een behoorlijke klus. Je maakt eerst een wallichaam: een verhoging in het landschap. Je graaft daarnaast vaak een greppeltje. Op de verhoging zet je grote en wat kleinere struiken, omgeven door lager blijvende struiken. Inheemse soorten uiteraard, zoals eiken, kersen, kardinaalsmutsen, hazelaars, bramen. Een enkele wilde appel of mispel. En daarna moet steeds gekeken worden of alles nog goed groeit en of er niet iets weggehaald of bijgezet moet worden. Een houtwal mag namelijk ook niet te dicht worden. De maakbaarheid gaat niet zo ver dat ook bijzondere dieren uitgezet worden. Die komen vanzelf als de omstandigheden goed zijn, is het idee.

65 plekken voor bomen

Een ander project behelst het planten van boomgroepjes of een solitaire eik op markante punten. Dat is eigenlijk een gevolg van de enorme schade die de storm van januari 2018 aanrichtte. Gierveld: "Tweehonderd kuub hout ging om, vooral veel oude eiken. We hebben besloten om op belangrijke plekken in het landschap boomgroepjes of alleenstaande eiken neer te zetten. Dat willen we dit jaar gaan doen en wel op 65 plaatsen. Dat is onze viering van 65 jaar Stichting Twickel." Overigens is er een schaarste aan eiken bij kwekerijen, dus een deel wordt waarschijnlijk volgend jaar geplant.

Boerenland bij Nettelhorst

Of het nu dit bomenproject betreft of het herstel van landschapselementen,

niet elke boer staat te juichen. Prikkeldraad weg en ruimte voor een houtwal of een bredere berm betekenen immers dat je een deel van het land niet meer kunt gebruiken. En een boom midden in het weiland heeft gevolgen voor het bewerken van het land omdat je er ruim omheen moet ploegen. Dat beaamt Gierveld: "Daarover gaan we in gesprek. Bij de Gelderse bezittingen hebben we iets gedaan dat we elders wellicht ook willen toepassen. Daar brengen we de landschapselementen vooral terug door heggen te planten langs de rand van de Gelderse Waard. Langs die heg wordt zo'n 6 meter akkerland niet meer bewerkt. Bij Nettelhorst hebben we een perceel grond gekocht waarmee we de boerenbedrijven en biodiversiteit versterken." Naast overleg met de boeren steekt Twickel ook veel tijd in het verkrijgen van fondsen om dit dure herstelproject te financieren. Gierveld: "Met biodiversiteit als belangrijkste doelstelling proberen we bovendien ook de verschillende overheden te interesseren."

Terug naar een nostalgisch landschap van de jaren vijftig is dus niet de insteek. Gierveld: "Twickel is geen openluchtmuseum. We houden vast aan wat de barones de Stichting als opdracht gaf: de natuur- en cultuurhistorische waarden behouden. Herstel is echter ook nodig. Daarbij bestuderen we ook oude plattegronden en keren we terug naar de situatie van vroeger. Maar alleen daar waar het mogelijk en zinvol is. De natuurwaarde staat voorop, de cultuurwaarde volgt vanzelf. Het landschap krijgt meer variatie voor dier en mens."

Aanleg van een heg in de Gelderse Waard.

Een met struiken en bomen begroeide wal aan de rand van een akker.